

Prístupnosť a jej praktický dopad na používateľov asistenčných technológií – textový prepis

Príspevok bol prednesený na konferencii [Prístupne 2023](#) - nulte konferencii o digitálnej prístupnosti

Prednášateľ: Michaela Dlhá, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

Dátum: 18.5.2023

Ďakujem za uvedenie, tak ako bolo spomenuté, som Michaela Dlhá, pracujem na Únii nevidiacich a slabozrakých Slovenska, ale zároveň aj v projekte Théséus Strediska Teiresiás Masarykovej univerzity v Brne. Venujem sa testovaniu mobilných aplikácií, webov a dokumentov z hľadiska prístupnosti pre používateľov čítačov obrazovky. V mojom príspevku sa zameriam na praktické dopady prístupnosti, pretože už tu bolo spomenuté, prečo by mala prístupnosť fungovať z hľadiska zákonného. Môj predrečník hovoril, ako to vyzerá, keď prístupnosť nefunguje tak, ako by mala. Ja sa pokúsím popísať aspoň v stručnosti, ako by to mohlo byť, ako by to malo vyzerieť.

Pohyb po webstránke - klávesnica

Ako sa používateľ pohybuje po webovej stránke. Používateľ čítača obrazovky sa pohybuje na webe alebo vo webových aplikáciách výlučne pomocou klávesnice. Preto je nevyhnutné, aby všetky prvky, na ktoré môže bežný používateľ kliknúť myšou, s ktorými interaguje myšou, boli ovládateľné aj prístupné z klávesnice.

Čítač obrazovky prezentuje informácie svojmu používateľovi tak, ako nasledujú v kóde za sebou, to znamená, že nezáleží veľmi na vizuálnom rozložení stránky, čítače CSS-ko ignorujú, ale je potrebné, aby boli v kóde informácie uložené v logickom poradí.

Používateľ čítača obrazovky nedokáže vizuálne oskenovať webovú stránku, nevie hneď od pohľadu vidieť, kde je päta, kde je hlavný obsah, kde je menu atď. Vidí vždy len malý výsek obsahu, to znamená, ak sa pohybujem tabulátorom, vidím len interaktívne prvky, ak šípkami, tak vždy maximálne 1 riadok.

Oblasti webstránky

Aby sa mohli používatelia presúvať po väčších úsekoch textu, čítače obrazovky obsahujú alebo majú v sebe integrované klávesové skratky, ktoré im toto umožnia. Prvým spôsobom, ako sa nevidiaci používateľ môže rýchlo presúvať po webe, je pomocou oblastí.

Oblasť je presné označenie vopred definovaných častí webu, napríklad keď sa pozriete na web, tak vo vrchnej časti vidíte hlavičku, ktorá obsahuje napríklad logo atď., potom oblasť navigácie môže byť menu alebo postranné menu, čiže nejaká skupina logicky súvisiacich odkazov.

Hlavný obsah je tá časť, ktorá sa po interakcii s odkazmi na webe zmení, to znamená načíta sa podstránka, prípadne sa načíta článok.

Päta, tam môžeme umiestniť napríklad kontaktné informácie alebo eshopy do nej môžu umiestniť nejaké podmienky nákupu, atď. Na vytváranie oblastí, alebo na označovanie oblastí používame bežné prvky HTML, ako vidíte v prezentácii alebo potom prvky WAI-ARIA.

Nadpisy

Nadpisová osnova je možno ešte z pohľadu nevidiacich používateľov kľúčovejšia ako oblasti, pretože podľa výskumu je to ešte stále najpoužívanejší spôsob pohybu po webe alebo webových aplikáciách a aj v dokumente.

Pohyb je možný po nadpisoch všeobecne, to znamená z nadpisu na nadpis, bez ohľadu na úroveň, ale aj po jednotlivých úrovniach. Preto je natoľko kľúčové, aby bola logická štruktúra nadpisov zachovaná, pretože ja môžem preskočiť napr. z nadpisu 1 na nadpis 3 a naspäť a keď sa oboznámim s webom a viem, že tieto sekcie sú označené nadpisom tretej úrovne, viem sa rýchlo zorientovať na webstránke.

Nadpisová štruktúra sa podobá odbornej publikácii, to znamená nadpis prvej úrovne, ktorý by mal byť na stránke alebo dokumente, no v prvom rade na stránke len jeden, vždy označuje hlavný názov, to znamená napríklad názov webu, alebo potom uvádza hlavnú oblasť, to znamená, že nadpis podstránky, prípadne názov článku.

Ďalej nasleduje štruktúra nadpisov tak, ako je logicky členený text, to znamená nadpis druhej úrovne uvádza podkapitolu atď. Je potrebné nepoužívať na tvorbu nadpisov len zväčšené a tučné písmo, pretože to čítač ako nadpis nevyhodnotí. Je nevyhnutné tvoriť nadpisy pomocou HTML tagov na webových stránkach a v redakčných systémoch pomocou štýlov, to znamená vo Worde alebo vo WordPresse používať na nadpisy štýly.

Odkazy

Používateľ čítača obrazovky sa môže presúvať aj po odkazoch. Tie preto musia byť samovypovedajúce, to znamená, že nenútime nášho čitateľa alebo používateľa čítať okolitý kontext daného odkazu. Predstavte si, že sa pohybujete po odkazoch a teraz máte niekoľko odkazov s názvom "tu" alebo "kliknite sem" alebo "viac info". Takéto odkazy sú pre používateľa nepresné alebo nejasné a je nútený hľadať v kontexte odkazu, aby zistil, na čo sa vzťahuje.

Odkazy samozrejme musia byť aj graficky odlišené, nielen farebne od okolitého obsahu, kvôli slabozrakým používateľom. Používateľ čítača obrazovky sa môže pohybovať nielen po bežných odkazoch, ale aj navštívených a nenavštívených, tým pádom je vhodné, aby tento stav odkazy obsahovali.

Formuláre

Formuláre sú takisto veľmi používanou súčasťou webu a webových aplikácií. Tu sa môžu používatelia čítača obrazovky pohybovať po editačných poliach, začiarňavacích políčkach, prepínačoch, zoznamových rámkoch atď.

Preto je nevyhnutné, priam kľúčové, aby boli nielen dostupné z klávesnice, ale aj ovládateľné z klávesnice. Napr. editačné polia aby mali zviazaný svoj popis s tým samotným poľom. Keď zadávame údaje, napríklad meno, priezvisko, email, aby som len pohybom po editačných poliach vedela, do ktorého políčka ktorý údaj patrí.

Prepínače a začiarňavacie polia je tiež potrebné previazať s menovkou, ktorej sa týkajú, napríklad mám prepínače, áno/nie a je nevyhnutné, aby som vedela, že som začiarňkla teraz áno, teraz nie. Pri začiarňavacích poliach rovnako položky, ktoré si nimi vyberám.

Tlačidlá, ktoré nemusia byť vyslovene len formulárovým prvkom, ale vyskytujú sa na celom webe, je ich potrebné pomenovať jednoznačne, to znamená, ak aj v tlačidle mám obrázok lupy, tak nepomenujem tlačidlo lupa, ale vyhľadávanie alebo vyhľadať alebo nájsť.

Rozbaľovacie tlačidlá, ktoré sa v súčasnosti hojne využívajú v menu na weboch je potrebné, aby oznamovali používateľovi čítača obrazovky svoj stav, to znamená musím vedieť, či to tlačidlo je rozbalené alebo zbalené.

Grafické prvky na webstránke

Grafika, to je samostatná téma, o ktorej by sa dalo rozprávať hodiny, ale v krátkosti: viem sa pohybovať na webe po obrázkoch, to znamená, že ak mám na webe kľúčovú grafiku, ktorá nesie nejaké informácie, napríklad text pozvánky, je potrebné, aby mali tieto obrázky alternatívny popis, robí sa to cez atribút alt.

Dekoratívna grafika alternatívny popis neobsahuje, pretože nenesie žiadny informácie, ktoré by boli pre používateľa obohacujúce, alebo ktoré by boli kľúčové pre pochopenie obsahu.

Pri textovej grafike by som ešte doplnila, že je lepšie, ak máme pozvánky na akcie, aby vôbec neboli v grafickej podobe, lebo aj bežným používateľom sa lepšie pracuje s textom, ako keď si majú vykopírovať dátum z obrázku alebo podobne. Grafiky, teda nejaké infografiky, grafy a diagramy, pri nich sa alternatívny text nepoužíva priamo v obrázkoch, ale je nutné zabezpečiť, aby sa používateľ s ich výsledkami alebo zisteniami alebo informáciami oboznámil mimo obrázku. To znamená graf nejakým spôsobom prepíšeme do tabuľky alebo jeho výsledky zhrnieme v texte tak, aby používateľ chápal, o čo ide a dáme do obrázku ku grafu alebo diagramu len stručný popis, aby sme vedeli, čo ten graf vyjadril, o čom infografika je.

Tabuľky a zoznamy

Tabuľky a zoznamy takisto formujú vzhľad stránky. Po prvé by som spomenula, že tabuľka sa nepoužíva na rozloženie webu, to znamená nejakého rozloženia prvkov na webe, na to sa tabuľky nepoužívajú. Ja sa môžem ako používateľ čítača obrazovky pohybovať aj po tabuľkách, aj po zoznamoch. Tabuľky, aj zoznamy nie je dostačujúce len naznačiť graficky, ale potrebné, aby vychádzali z kódu, pretože ak je to graficky naznačené, čítač obrazovky to neinterpretuje ako tabuľku alebo zoznam. Aby bola tabuľka prístupná alebo zrozumiteľná, je potrebné definovať hlavičkové stĺpce, alebo v prípade potreby aj riadky. Nie je vhodné využívať zlúčené bunky, pretože v nich nie je obsah dostatočne štruktúrovaný.

Zoznamy používame číslované aj odrážkové. Takisto je nutné, aby vychádzali z kódu, pretože len pri grafickom označení mi ich čítač neinterpretuje ako zoznamy. A ešte je kľúčové, s čím sa často stretávame, aby položky jedného zoznamu boli naozaj len v jednom zozname, napríklad ak mám zoznam dní v týždni, nie je vhodné, aby to bolo sedem zoznamov s jednou položkou, čo sa dosť často stáva, ale je nevyhnutné, aby to bol zoznam so siedmimi položkami. Pokiaľ máte nejaké ďalšie otázky, pokojne sa pýtajte buď v chate alebo mi napíšte, vidíte moje kontaktné informácie. A ďakujem veľmi pekne za pozornosť.

Michaela Dlhá

dlha@unss.sk